

A fűvészkertben

„Ősz húrja zsong, fajong, busong a tájon”, holott, magam sem hiszem, december van, tél van. Míg a fűvészkert ázott avarján, kigombolt kabátban sétálgatunk, beszívjuk a nedves föld illatát, s gyönyörködünk a szürke, kissé ködös háttérből kirajzolódó óriás fenyőkben, csupaszra vetkőzött fakoronákban, a sziklakert most is zöld foltjaiban, rájövök, becsapott a természet: enyhe zsongása az őszt idézi. De a botanikus kert ennél többre is képes: tavaszt és nyarat varázsol a télbe, s egy-egy darabkát kiszél Ausztráliából, Kínából, Amerikából, a Földközi-tenger vidékéről, s ide helyezi Szegedre, az üvegek, a fóliák alá.

Mesterséges tó és Kárpátok

Kísérőm, Széll Júlia kertvezető gunicizmában, igazi kertészöltözetben, kalauzál ebben a csodálatos birodalomban. S míg értékesebből értékesebb, szemet gyönyörködtető növények százai mellett haladunk el, megismerkedem a fűvészkert történetével.

Amikor a kolozsvári egyetem Szegedre költözött, 1922-ben Györfy István professzor területet kért a városból, botanikus kert céljára. Több ajánlat közül végül is a vasútállomás szomszédságában levő húszholdas, mezőgazdasági művelés alatt álló rész mellett döntött. Talán, mert közel volt a városhoz. Az egyetem birtokába került földön az első években még folytatták a búza, a kukorica, a krumpli termesztését, és a termés árából, úgy 1925 körül kezdtek az első telepítéseket, akkor futotta például kerítésre is. Néhány évvel később artézi kutat fúrtak, majd valószínűleg természetvédelmi munkát végeztek: tavat, a mederből kiásított földből hegyet varázsoltak a kertbe. A földesek parkból áttelepítették a tóba az egyedülállóan értékes indiai lótuszt, az újszegedi „hegyoldalban” pedig a Kárpátok növényeit kezdték gyűjteni.

Mikor a kolozsvári egyetem visszaköltözött, és Szegeden is megalakult a tudományegyetem, a fűvészkert irányítását dr. Greguss Pál, a növénytan intézet professzora vette át. Nagy tenni akarással továbbfejlesztette a kertet, ám az 1941–42-es árvíz, majd a második világháború a növényeket sem kímélte meg. Csaknem minden elpusztult, az eddigi nagy munka kárba veszett.

A béke első éveiben a kertépítők ismét hozzáláttak a telepítéshez. Az ország minden részéből értékes fa-cseméket hoztak, és kapcsolatot teremtettek a világ számos botanikus kertjével, ahonnan ritka magokat szereztek. Egyik ilyen büszkeségünk a kínai ősfenyő, amely-

nek magjából Európában a szegedi botanikus kert kapott először. Az ősfenyőt kihalt növényfajnak hitték, már csak kőületekben találkoztak vele, mígnem egy kínai professzor élő példányokkal nem találkozott. Ennek a magjából nőtt, lombhullató fenyő ott díszlik ma is a főbejárat közelében.

Évről évre egyre gazdagodott a botanikus kert: a régi kemencefűtés helyett kazánházban melegített víz langyosította az üvegházak levegőjét, új műhelyek, szociális helyiségek épültek. Greguss professzor nyugdíjba vonulása után egy évig dr. Szalai István egyetemi tanár irányította az itt folyó munkát, majd 1965-től dr. Horváth Imre professzor, az idén szeptemberben bekövetkezett haláláig. Az ő vezetésével idején, 1968-ban újabb tíz holddal bővült a kert területe.

Ha kinövik a sátrát

Míg az arborétum útjait járjuk, hiába a zord idő, több látogatócsoporthal találkozunk. Pedig talán ilyenkor mutatja legelőnytelenebb képét a kert. Lombhullás után a fehér lepelbe öltözött fák nyújtanak majd ismét igazán szép látványt. De nemcsak a szépséget, a gyönyörködtetést szolgálja az arborétum. Növényvilága nélkülözhetetlen az egyetemi oktatásban. A rendszertani gyűjtemények a biológus- és gyógyszerész-hallgatók fölkecsülésében nyújtanak fölbecsülhetetlen segítséget. Megkezdtek Magyarországon növénygyűjtésének kialakítását is: olyan növényeket ültetnek egymás „társaságába”, amelyekkel a természetben is együtt élnek. Van vizinövény-társulása, mészkehegyes a fűvészkertnek, bükkösök, francia perjes, szürkenyáras borókás, kaszáló és égeres egyaránt várja a gyönyörködni és tanulni vágyó látogatókat. Tudás-szomjukat azok is kielégíthetik, akiket a gyümölcsfák, a kukorica, a paradicsom vagy netán a patisszon érdeklik.

A laikusok számára, kétségtelen, a legnagyobb kuriózumot a fólia- és üvegházak jelentik. A fólián átszűrő napfényben, páradús levegőben alig látott különlegességek fogadnak bennünket. A tükresz fatermetű kaktuszok Mexikó, Közép- és Dél-Amerika növényei. Az idősebbek, sajnos évről évre kinövik a sátrát, s ilyenkor kénytelenek levágni csúcsukból. Ennek ellenére rendszeresen virágoznak, és jókora, izletes, piros termést hoznak. A pálmaházban akár Kelet-Ázsiában, Ausztráliában, Dél- és Közép-Amerikában, mediterrán területen érezheti magát az ember, míg a sárkányfa, a

szobafenyő, különböző legyező alakú levelek, citrom- és narancsfák alatt sétál. Nyáron virágozott itt a paliszanderfa, fürtös lilás-kékes virágjában sokan gyönyörködtek.

A trópusi növényvilág öt üvegházban kapott otthont. Különleges illat, fantasztikus formák és színek kápráztatják el itt a látogatót. Termést hozott a kávéfa, fűrtökben lóg a banán, bimbózik az ananász, s virágozni kezd a dinnye. A bromeliák, orchideák, a csörös, tarajos, hivalkodó színű paradiicsommadár virág és a vörös flamingó órákra rabul ejtené a szemet.

Forintra nem váltható

Évente 60 ezer ember látogatja meg a szegedi fűvészkert. Diákok, magyar és külföldi turisták, friss levegőre, csöndre vágyó szegediek — hat forintért. Sajnos, sokan akadnak olyanok, akiket nem a szépség és a tudás utáni vágy csal az ember alakította természetbe, a nehezen megszerzett, évtizedekig gondozott, ritka növények közé. Nem egy pótolhatatlan virág, bokor tűnt el tövestől, jó néhány belepusztult a romboló kezek okozta sérülésekre, s legutóbb, a novemberi napok egyikén, a fóliaház végigfőlisított fala okozott riadalmat a fűvészkert dolgozóinak között. A szokatlanul enyhe időjárásnak köszönhető, hogy nem sínylettek meg komolyabban a túl friss levegőt a növények. Talán ha csak az igazán érdeklődő, fegyelmzett diákokat vinnék a botanikus kertbe a pedagógusok — csoportos látogatók két forintért —, nagyobb biztonságban lenne az a fölbecsülhetetlen értékű gyűjtemény.

Van, aki sokallja a belépődíjat. Valaki levelet írt, miért nem láthatja ingyen a természetet.

Az agavék a mi éghajlatunk alatt 40–50 évig arra készülnek, hogy egyszer az életben virágozzanak. Egy-szer, mert azután szép lassan elhalnak. Ha van, aki ezt a páratlanul szép, megismételhetetlen életet idő előtt kioltja, ne beszéljünk a természet pénzbeli ellenértékéről. Mert fölbecsülhetetlen, mert forintokkal nem helyettesíthető.

Chikán Ágnes

Szállítás a föld alatt

A szalavati olajfinomító kombinátból a szterlitamaki hőerőműbe csővezeték segítségével 100 ezer tonnányi pakura „gördül” át a Fűtőanyag szállítása már néhány hónapja a föld alatt történik Baskiria legnagyobb ipari létesítménye számára. Ennek köszönhetően felszabadult száz vasúti kocsi, és csökkent az olajtermékek szállítási vesztesége. A szalavati földalatti pakuravezeték hossza Szterlitamakig 33 kilométer. Ez az első ilyen jellegű létesítmény az országban. (BUDAPRESS—APN)

Együttműködés a fejlődő országokkal

Az érvényben levő államközi szerződések alapján a Szovjetunió 64 fejlődő országgal van kapcsolatban: 1978-ban 21 ázsiai, 33 afrikai és 10 latin-amerikai országban nyújtott gazdasági és műszaki támogatás mértéke meghaladta a 8,5 milliárd rubelt.

A Szovjetunió által nyújtott segítség kiterjed a nemzeti gazdaságok szinte valamennyi ágazatára, de főleg az ipari fejlesztésre irányul. Jelenleg a Szovjetunió 1050 ipari, elsősorban kohászati, gépipari és vegyipari létesítmény építéséhez és rekonstrukciójához nyújt anyagi és műszaki támogatást. Az új üzemek termékei nemcsak a belső igényeket elégítik ki,

hanem nagy a kereslet irántuk a szocialista országok piacain is. Az ipari vállalatok építésén túl a Szovjetunió gyártási technológiákat és know-how-kat bocsát a fejlődő országok rendelkezésére, és részt vesz a szakembergárda képzésében.

Az utóbbi években egyre nagyobb szerepet kapnak az együttműködés korszerű formái: a sokoldalú kooperációk és gyártásszakosítások.

Mindez óriási segítséget jelent a fejlődő országoknak a gazdasági függetlenség megteremtésében és az egyenrangúságon alapuló nemzetközi együttműködés kialakításához. (BUDAPRESS—APN)

A létszámgazdálkodásról

Van-e munkaerőhiány?

Gyakran böngészgetem az álláshirdetéseket, s az utóbbi időben elgondolkodtatott e műfaj terjedelmének csökkenése, sőt bizonyos belső tartalmi változásokat is észrevettem. Kevesebb szakképzetlen embert keresnek és több kvalifikáltat. Az egyik szegedi cég úgy keresett felvételre raktári kiadót, hogy e beosztás mellé más munkaköröket is el kell majd látnia a jelentkezőnek. Néhány lapban ketté osztják az álláshirdetéseket, az egyik rovatba az állást keresők, a másikban az állást kínálók olvashatják, természetesen az utóbbi rovat jóval terjedelmesebb. Miért történtek ezek a változások? Megszűnt a munkaerőhiány? Nem valószínű, hogy így volna. Talán egészségesebbé vált a munkaerő-gazdálkodás? Ebben már van valami igazság. A meglevő szabályozók és a jövőre életbe lépők is arra ösztönzik a vállalatokat, hogy okosabban gazdálkodjanak a munkaerővel, takarékoskodjanak vele. A közgazdászok már régen hangsúlyozzák, hogy nem elegendő csupán az anyaggal és az energiával takarékoskodni, hanem az ennél is értékesebb, és drágább munkaerővel, szellemi és szakmai potenciállal még inkább érdemes jól sáfárkodni. Mert való igaz az is, hogy minden ember és minden nemzet avval tud takarékoskodni, amije van. S mi előbbre még mindig jobban állunk munkaerő-tartalékokkal, mint nyersanyag-lehetőségekkel.

A létszám alakulása sok mindennel összefügg, olykor szemlélettel is. Nem ritka az olyan értékelés, amely a létszámot tartja mervadónak ahhoz, hogy mekkora presztízsű a cég. Ha két ember találkozik, nem azt tudakolja a másiktól, hogy van-e munkája, hanem azt, hogy van-e állása. A múltkor összevetődött néhány idén végzett diplomás, s ők pontosabban fogalmaztak, hat fiatal közül négy így válaszolt: állásunk van, de munkánk nincs. Gondolom azért a régi anekdota sem állja már meg a helyét, az tudniillik, hogy megkerdezték a portást, hányan dolgoznak ebben a gyárban, s erre azt felelte, hogy körülbelül a fele. Ekkora luxust nem hinném, hogy bármely munkahelyen megengedhetnének, de szemet szűrő esetek még gyakran előfordulnak.

Ezek az ellentmondások megoldások, a létszám túlzott követelése leggyakrabban a bérezéssel függnek össze, meg a megcsontosodott bázisszemlélettel. Másrészt vélekedek a létszámról a kis- és nagyvállalatok, az önállóak és az úgynevezett gyáregységek, megint másképpen azok, ahol bértömeggel, s ahol bérszínvonalal rendelkezik a jövedelmeket. Megtörtént eset: az egyik szegedi élelmiszeripari vállalat nemrégiben fölvetett harminc nőt és férfit, akiket a gyári autóbusszal szállított az üzembe és vissza a faluba. A gyár arra illetékes vezetői előre tudták, hogy gond-

juk lesz az ilyen válogatás nélküli csoporttal, de arra számítottak, hogy a harminc szakképzetlen ember bére se gát nekik. Az, hogy az első hónap után fizetést már választónak számított, másnap a harminc emberből húsz be sem ment, csak a pénz-elköltsége után kérték a munkakönyvüket, s őket gyorsan követte a még ottmaradt tíz társuk.

Miért volt erre szükség? A bérszínvonal miatt. Kell egy bizonyos létszám, amelyet alacsonyan fizetnek — még akkor is szükség van állásukra, ha semmi hasznos munkát nem végeznek —, hogy tisztességesen dotálhassák a nélkülözhetetlent, de a bérszínvonal merevsége miatt gyengén javadalmazott szakmunkásait, közép- és alsó szintű műszaki képzettségű vezetőiket. Az osztályvezető elem tett egy üres papírt, amelyre fölrajzolta, hogy jelenleg a vállalatoknak körülbelül 30 százaléka gazdálkodik a bértömeg és 70 százaléka a bérszínvonal szerint. Majd megjegyezte, hogy a fordított arány volna a jobb.

Fölkerestem a szegedi városi tanács munkügyi osztályát is, ahol arról érdeklődtem, van-e munkaerőhiány a szegedi vállalatoknál. A kérdésre nem vágták rá azonnal az egyértelmű választ. Valami minden bizonnyal van, de az nem az igazi — mondta volna Rajkin. Korábban a szegedi gyárak havonta — a nagymérvű fluktuáció miatt — háromszor embert kerestek, az idén már csak ennek a felét kérik. A munkügyi osztály vezetőjének az a véleménye, hogy körülbelül 1500–2000 emberre lenne reálisan szükségük a helybeli munkaadóknak. De még ebben sem lehetünk biztosak, hogy valóban munkát, vagy netán csak állást ajánlanak ennyinek. Mert milyen is az a gyakorlat, amely a bázis szemléletén nyugszik? A vállalatok megtervezik éves ténálóikat, majd hozzátérvezik a létszámgigényt is, amely ritkán fedi a valóságos igényeket. S milyen az évről-évről? Jelenti a vállalat, hogy a fölrajzolt termelési tervét két-három, négy-öt, vagy ennél is több százalékkal túlteljesítette, bár a létszáma 250 helyett csak 220 volt. Ilyen számokat böngészgetve jogosan meditatál a kívülről, hogyan lehetséges mindez? Mennyi „vattát” raknak a sorok közé, amikor feladataikat meghatározzák a vállalatok? A bázishoz minden javult, védekeznek, vagy magyaroskodnak. Vannak, akik — hivatalosan ugyan sohasem, de magánbeszélgetések során mindig — azt állítják, hogy nem munkaerőhiánnyal bajlódunk mi, hanem fordítva, munkaerő-föllesleggel. Igaz volna ez? Erdemes ezt is közelebről megnézni.

Dr. V. M.

Gazdag István

Dohányzó szülők és gyerekek

A Pennsylvania State University munkatársai által végzett fölmérés szerint a dohányzó szülők példája nagy hatással van a gyermekekre. Közülük később minden második szintén dohányos, válik, míg nemdohányzó szülők gyerekeinek csak 11 százaléka szokik rá a dohányzásra.

A kutatók megfigyelése szerint már a hároméves kiscsinyek is megkívánhatják a cigarettát, ha azt látják, hogy egyik vagy másik szülő állandóan füstöl. A dohány-

zás az, amit az apuk és az anyuk csinálnak — hangzott sok gyerek válasza a kutatók kérdésére.

Mindazonáltal a megkérdezett 168 gyermek közül 41 kijelentette, a dohányzás egészségi ártalmaitól soha nem szokta rá a dohányzásra — ez már annak a dohányzásellenes nevelő kampánynak a sikerét mutatja, amely az Egyesült Államok sok óvodájában és iskolájában kötelező tantárgyként szerepel.

A dolgozó kismamák kedvezményeiről

A szülési szabadság letele után munkahelyére vissza szeretne menni dolgozni K. A.-né szegedi olvasónk. Nem ismeri egészen pontosan, hogy ilyen esetben milyen kedvezményekre jogosult gyermeke után. Kéri, ismerjessük a dolgozó anyák munkajogi kedvezményeit.

A munkajogi szabályok szerint a dolgozó anyát a szülési szabadság után szoptatási időkezdésmény illeti meg. A szoptatási időkezdésmény a gyermekét mesterségesen tápláló anyát, valamint az örökbefogadó anyát is megilleti. Nem jár azonban a szoptatási időkezdésmény annak az anyának, aki gyermekét állami gondozásba adja, kivéve, ha az intézetbe szoptatást végezt bejár. A dolgozó anyának a szoptatási első hat hónapjában naponta kétszer háromnegyed óra, ezt követően a kilencedik hónap végéig egy-

szer háromnegyed óra munkaidő-kedvezmény jár. Ez a munkaidő-kedvezmény a napi négy-hat órában foglalkoztatottakat csak az első hónapban, és naponta egyszer illeti meg. Ikrek esetén a munkaidő-kedvezmény az ikrek számának megfelelő mértékben jár. A munkaidő-kedvezmény a dolgozó anya kérelmére a munkaidő kezdetén vagy végén egyszerre is kiadható, annak tartama munkaidőnek számít, és arra az átlagkereset jár.

Annak a dolgozó anyának, és gyermekét egyedül nevelő apának, aki legalább két tizennégy évesnél fiatalabb gyermekét gondozza — kérelmére — a háztartás ellátása érdekében havonként egy fizetés nélküli szabadnapot kell engedélyezni.

A dolgozó anyát és a gyermekét egyedül nevelő apát évenként — a fenti fizetés nélküli szabadnapon túlme-

